

Evaluation of Educational Atmosphere and Its Related Factors from the Point of View of the Students of Qom University of Medical Sciences in 2018, (Iran)

Zahra Bagheri¹, Siamak Mohebi^{2*} , Seyed Hasan Adeli³ , Fatemeh Rajati^{4*}

¹Department of Public Health, School of Health, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

²Department of Health Education & Health Promotion, School of Health, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

³Department of Internal Diseases, School of Medicine, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

⁴Department of Health Education & Health Promotion, School of Health, Kermanshah University of Medical Sciences, Kermanshah, Iran.

*Corresponding Author:
Siamak Mohebi;
Department of Health Education & Health Promotion, School of Health, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Email:
mohebisiamak@yahoo.com

Received: 30 Jul, 2018
Accepted: 31 Oct, 2018

Abstract

Background and Objectives: Evaluation of learning and teaching activities is one of the activities that is given emphasis and attention in the educational institutions. One of the diagnostic tools in this context is assessment of educational environment and educational space or, in other words, educational atmosphere. The aim of this study was to investigate the students' viewpoint about the educational atmosphere of Qom University of Medical Sciences.

Methods: This study was performed as a descriptive-analytical study on all the students studying in Qom University of Medical Sciences in 2018. Based on multi-stage sampling, 306 students were selected. Data collection tool was included a demographic characteristics questionnaire and DREEM standard questionnaire. Data were analyzed by independent t-test, one way ANOVA, Duncan's post-hoc test, and Pearson correlation coefficient at the significance level of $p < 0.05$.

Results: The mean score of the educational atmosphere from the students' viewpoint was 114.1 ± 23.3 ; 0.7% of the samples evaluated the educational atmosphere as undesirable, 24.8% semi-desirable, 69.3% desirable, and 5.2% very desirable. Based on the independent t-test results, in terms of gender, there were significant differences between the students' point of view on learning, educational environment, and social status; Also, the total score of educational atmosphere showed a significant difference in terms of gender ($p < 0.05$). The results of ANOVA test showed that in terms of the collage, there was a significant difference between the students' viewpoint about learning ($p = 0.007$). There was a significant positive correlation between the students' GPA and the educational atmosphere ($r = 0.307$, $p = 0.022$).

Conclusion: The results of this study indicated that educational atmosphere was desirable from the viewpoint of most of the students, and male students had more positive point of view on educational atmosphere of the university, compared to the female ones. In addition, students with higher GPA had more positive viewpoint about the educational atmosphere.

Keywords: Educational status; Students; Medical education.

DOI: 10.29252/qums.13.1.S1.39

ارزیابی جو آموزشی و عوامل مرتبط با آن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم، سال ۱۳۹۷

زهرا باقری^۱، سیامک محبی^{۲*}، سیدحسن عادلی^۳، فاطمه رجعتی^۴

چکیده

زمینه و هدف: ارزشیابی فعالیت‌های یادگیری و یاددهی، از فعالیت‌های مورد تأکید و توجه در مؤسسات آموزشی است. یکی از ابزارهای تشخیصی در این زمینه، اندازه‌گیری محیط و فضای آموزش یا به عبارتی جو آموزشی است. این مطالعه با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص جو آموزشی دانشگاه علوم پزشکی قم صورت گرفت.

روش بررسی: این مطالعه به روش توصیفی - تحلیلی بر روی تمامی دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی قم در سال ۱۳۹۷ انجام شد. براساس روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای، ۳۰۶ دانشجو انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و پرسشنامه استاندارد Dreem بود. داده‌ها به کمک آزمون‌های تی مستقل و واریانس یک‌طرفه، آزمون تعقیبی دانکن و ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ تحلیل شدند.

یافته‌ها: میانگین نمره جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان، $114/1 \pm 23/1$ نمره بود. ۰/۷٪ نمونه‌ها وضعیت جو آموزشی را نامطلوب، ۲۴/۸٪ نیمه‌مطلوب، ۶۹/۳٪ مطلوب و ۵/۲٪ بسیار مطلوب ارزیابی کردند. براساس آزمون تی مستقل در حیطه‌های دیدگاه نسبت به یادگیری، دیدگاه نسبت به محیط آموزشی، دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود، همچنین نمره کل جو آموزشی برحسب جنس، تفاوت معنی‌داری وجود داشت ($p < 0/05$).

آزمون واریانس نشان داد در حیطه دیدگاه نسبت به یادگیری برحسب دانشکده محل تحصیل، تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($p = 0/007$). بین معدل با جو آموزشی، همبستگی مستقیم معنی‌داری وجود داشت ($r = 0/307, p = 0/022$).

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه نشان داد جو آموزشی دانشگاه از نظر اکثریت دانشجویان مطلوب بوده و دانشجویان مذکر دیدگاه مثبت‌تری به جو آموزشی دانشگاه نسبت به دانشجویان مؤنث داشته‌اند. همچنین دانشجویان دارای معدل بالاتر، نسبت به جو آموزشی دیدگاه مطلوب‌تری دارند.

کلیدواژه‌ها: وضعیت آموزشی؛ دانشجویان؛ آموزش پزشکی.

^۱گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۲گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۳گروه بیماری‌های داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۴گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

سیامک محبی؛ گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:

mohebisiamak@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۷/۵/۸

تاریخ پذیرش: ۹۷/۸/۹

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Bagheri Z, Mohebi S, Adeli SH, Rajati F. Evaluation of Educational Atmosphere and Its related factors from the point of view of the students of Qom University of Medical Sciences in 2018, (Iran).
Qom Univ Med Sci J 2019;13(Supple 1):39-48. [Full Text in Persian]

متفاوت باشد؛ به طوری که به استاندارد نزدیک یا از آن دور گردد؛ به این معنی که جو آموزشی، تظاهری از برنامه درسی بوده و به منزله روح برنامه بر محیط و عرصه آموزش جاری است (۵)؛ به طوری که جو آموزشی از مهم ترین عوامل مؤثر در تعیین ماهیت تجارب یادگیری شناخته شده است. امروزه، توجه به اهمیت تأثیر محیط آموزشی در یادگیری دانشجویان رو به گسترش بوده و کیفیت جو آموزشی به عنوان شاخص مهمی در اثربخشی برنامه های آموزشی شناخته شده است (۶). در این زمینه، اندازه گیری جو آموزشی می تواند با در اختیار گذاشتن تصویری کل نگر و جامع، نظام مند و جزء به جزء از فرآیند آموزش، راهی برای بررسی ماهیت فعالیت های آموزشی باشد (۷). جو آموزشی در دانشگاه های علوم پزشکی به دلیل تربیت نیروی انسانی دخیل در سلامت همه مردم، اهمیت ویژه ای دارد. لذا اندازه گیری آن در دانشگاه های علوم پزشکی ارزشمند است؛ به همین دلیل علاقه به بررسی نگرش ها نسبت به جو آموزشی در دانشگاه ها و دانشکده های علوم پزشکی در سال های اخیر، رونده فزاینده ای داشته (۶) و در سایر مطالعات جهانی نیز به ضرورت اندازه گیری جو آموزشی به عنوان یک شاخص مهم یادگیری در محیط های آموزشی اشاره شده است (۷)؛ اما در مطالعات متعدد داخلی مانند مطالعه مرتاض هجری (۸)، صادقی (۹) و نادری (۱۰) که در این خصوص صورت گرفته، خلأهای اطلاعاتی فراوانی دیده می شود؛ بنابراین دانستن دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی در مورد جو آموزشی که تأثیرگذار بر کیفیت آموزش است، نیاز مسئولین هر دانشگاهی است. این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان در خصوص جو آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی قم صورت گرفت.

روش بررسی

این مطالعه به روش توصیفی (مقطعی) - تحلیلی در نیمسال دوم سال ۱۳۹۷-۱۳۹۶ در دانشگاه علوم پزشکی قم انجام شد. جامعه آماری این مطالعه را تمامی دانشجویان شاغل به تحصیل در این دانشگاه تشکیل می دادند. نمونه ها براساس روش نمونه گیری چندمرحله ای و با استفاده از فرمول حجم نمونه برای مطالعات مقطعی در جوامع محدود (با احتمال خطای نوع اول برابر ۰/۵۰،

در سال های اخیر تلاش شده است تا در برنامه های آموزشی هر سطح و مقطعی، اعتباربخشی برنامه ها و مؤسسات آموزشی مورد تأکید و توجه قرار گیرد. مؤسسات آموزشی برای ارزشیابی فعالیت های خود در حیطه های مختلف، از ابزارهای متفاوتی استفاده می کنند. ارزشیابی فعالیت های یادگیری و یاددهی، از فعالیت های مورد تأکید و توجه در مؤسسات آموزشی است؛ زیرا تربیت نیروی انسانی دارای تبحر و صلاحیت به میزان زیادی وابسته به این فرآیند است. در این بین، عوامل زیادی در فرآیند آموزشی نقش دارند که هر یک به تنهایی می تواند بر یادگیری تأثیر داشته باشد (۱).

در این خصوص، برنامه های درسی و منابع لازم برای اجرای برنامه از عوامل تأثیرگذار در فرآیند یاددهی و یادگیری است. مهم تر از همه، محیط و فضای حاکم بر یادگیری است که بیشتر به چگونگی اجرای برنامه های درسی، نگرش مدرسان نسبت به یادگیری، فرهنگ رفتاری و سازمانی مؤسسه آموزشی، دیدگاه دانشجو نسبت به محیط یادگیری و درک آن ها از شرایط اجتماعی مربوط می شود. به عبارتی، محیط حاکم بر فضای آموزشی، عامل تعیین کننده در ایجاد انگیزه برای یادگیری است؛ زیرا رفتارهای منجر به یادگیری، پیشرفت تحصیلی را نیز تقویت می کند (۲). از این رو انجمن جهانی آموزش پزشکی، محیط آموزش را به عنوان یکی از اهداف ارزیابی برنامه های آموزش پزشکی در نظر گرفته و بررسی محیط و جو آموزشی را جزء لاینفک ارزیابی برنامه های درسی دانسته است (۳،۴). اندازه گیری جو آموزشی به عنوان یک شاخص می تواند در فرآیند مدیریت کیفیت، جهت نشان دادن اثربخشی برنامه آموزشی، میزان موفقیت و رضایت دانشجویان علوم پزشکی مورد توجه قرار گیرد. دانشجویان، محیط آموزشی کل دانشکده یا یک کلاس را به عنوان «جو» درک کرده، سپس تجزیه و تحلیل می کنند (۴). لذا جو یا محیط آموزشی تحت عنوان «هر چیزی که در کلاس، مجتمع علمی، دانشکده یا دانشگاه رخ دهد»، تعریف می شود (۳). یکی از ابزارهای تشخیصی در این زمینه، اندازه گیری محیط و فضای آموزش، یا به عبارتی جو آموزشی است. جو و محیط حاکم بر آموزش می تواند در عرصه های یادگیری و یاددهی

Archive of SID

گزینه‌های فهرست درجه‌بندی شده شامل: بسیار مطلوب (۴ امتیاز)، مطلوب (۳ امتیاز)، تا حدودی مطلوب (۲ امتیاز)، نیمه‌مطلوب (یک امتیاز) و نامطلوب (صفر امتیاز) است. ۸ سؤال (۴، ۸، ۹، ۱۷، ۲۵، ۳۵، ۳۵، ۴۸) دارای مفهوم منفی بوده که در هنگام امتیازدهی به این سؤالات، نحوه امتیاز دادن برعکس سایر سؤالات است. روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعه سلطانی عربشاهی نیز تأیید شده است (۵). جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، نمونه‌ها با آگاهی از اهداف مطالعه و رضایت کامل، اقدام به تکمیل پرسشنامه‌ها کردند و به آنان اطمینان داده شد مشخصات فردی درج در پرسشنامه به صورت محرمانه باقی خواهد ماند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۱، شاخص‌های توصیفی، آزمون‌های تی مستقل، واریانس یک طرفه، تعقیبی دانکن و ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ تحلیل شدند.

یافته‌ها

میانگین سن نمونه‌ها، $20/6 \pm 1/8$ سال و میانگین معدل دانشجویان مورد مطالعه، $17/6 \pm 3/4$ نمره برآورد شد. در جدول شماره ۱ سایر مشخصات فردی نمونه‌ها ارائه شده است.

انحراف معیار برابر $0/68$ (۴) و دقت مطالعه برابر $0/01$ { حداقل ۳۰۶ نفر انتخاب شدند. بدین منظور ابتدا دانشکده‌های تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی قم مشخص، سپس نمونه‌ها از هر دانشکده (شامل: دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی، پیراپزشکی، بهداشت و پرستاری مامایی)، متناسب با رشته‌های تحصیلی و به نسبت افراد مورد مطالعه در جامعه به صورت تصادفی سیستماتیک از بین لیست اسامی برگزیده شدند. لازم به ذکر است در این مطالعه صرفاً دانشجویان ایرانی وارد مطالعه شدند و دانشجویان ترم اول، آخر، همچنین دانشجویان مهمان و انتقالی از سایر دانشگاه‌ها، از مطالعه حذف شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات شامل: پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و استاندارد

(Dundee Ready Educational Environment Measure) Drem بود. این پرسشنامه دارای ۵۰ سؤال به صورت فهرست درجه‌بندی شده پنج گزینه‌ای در پنج حیطه (دیدگاه نسبت به یادگیری، دیدگاه نسبت به اساتید، برداشت از توانایی علمی خود، دیدگاه نسبت به محیط آموزشی و دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود) است. بیشینه امتیاز پرسشنامه براساس پنج گزینه فهرست درجه‌بندی شده برای مجموع سؤالات، امتیاز ۲۰۰ می‌باشد.

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی نمونه‌ها براساس جنس، وضعیت تأهل، وضعیت خوابگاه و دانشکده محل تحصیل

مشخصات فردی	تعداد	درصد
جنس	مذکر	۹۱
	مؤنث	۲۱۵
وضعیت تأهل	مجرد	۲۶۵
	متأهل	۴۱
وضعیت خوابگاه	خوابگاهی	۱۵۳
	غیر خوابگاهی	۱۵۳
دانشکده	پزشکی	۸۴
	دندانپزشکی	۲۴
	بهداشت	۹۸
	پرستاری مامایی	۲۱
	پیراپزشکی	۷۹
		۲۵/۸

مطلوب ارزیابی کردند. میانگین نمره جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان، $114/1 \pm 23/3$ نمره بود که جزئیات آن برحسب حیطه‌های آن در جدول شماره ۲ آمده است.

$0/7$ نمونه‌ها (۲ نفر) وضعیت جو آموزشی را نامطلوب، $24/8$ (۷۶ نفر) جو آموزشی را نیمه‌مطلوب، $69/3$ (۲۱۲ نفر) جو آموزشی را مطلوب و $5/2$ (۱۶ نفر) جو آموزشی را بسیار

جدول شماره ۲: شاخص‌های مرکزی جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان مورد بررسی

حیطه جو آموزشی	میانگین \pm انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه قابل اکتساب
دیدگاه نسبت به یادگیری	۲۶/۰ \pm ۷/۷	۰	۴۸	۰-۴۸
دیدگاه نسبت به اساتید	۲۴/۴ \pm ۵/۱	۴	۴۴	۰-۴۴
برداشت از توانایی علمی خود	۱۹/۵ \pm ۵/۳	۰	۳۲	۰-۳۲
دیدگاه نسبت به محیط آموزشی	۲۷/۶ \pm ۷/۵	۳	۴۸	۰-۴۸
دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود	۱۶/۴ \pm ۴/۳	۰	۲۸	۰-۲۸
جو آموزشی (کل)	۱۱۴/۱ \pm ۲۳/۳	۳۱	۱۹۸	۰-۲۰۰

بر اساس آزمون تی مستقل در حیطه‌هایی مانند دیدگاه نسبت به یادگیری، دیدگاه نسبت به محیط آموزشی، دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود و نیز نمره کل جو آموزشی بر حسب جنس، تفاوت معنی داری وجود داشت ($p < ۰/۰۵$) (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: مقایسه میانگین ابعاد جو آموزشی بر حسب جنس از دیدگاه دانشجویان شرکت کننده در مطالعه

حیطه‌های جو آموزشی	جنس	میانگین \pm انحراف معیار	P
دیدگاه نسبت به یادگیری	مذکر	۲۷/۵ \pm ۷/۵	=۰/۰۴۳
	مؤنث	۲۵/۵ \pm ۷/۷	
دیدگاه نسبت به اساتید	مذکر	۲۵/۰ \pm ۵/۲	=۰/۲۷۰
	مؤنث	۲۴/۳ \pm ۵/۰	
برداشت از توانایی علمی خود	مذکر	۲۰/۰ \pm ۴/۷	=۰/۳۰۲
	مؤنث	۱۹/۳ \pm ۵/۶	
دیدگاه نسبت به محیط آموزشی	مذکر	۲۹/۰ \pm ۸/۰	=۰/۰۴۵
	مؤنث	۲۷/۰ \pm ۳/۳	
دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود	مذکر	۱۷/۴ \pm ۴/۹	=۰/۰۲۰
	مؤنث	۱۶/۰ \pm ۴/۰	
جو آموزشی (کل)	مذکر	۱۱۹/۱ \pm ۲۳/۵	=۰/۰۲۲
	مؤنث	۱۱۲/۳ \pm ۲۳/۰	

بر اساس آزمون تی مستقل، تنها در حیطه دیدگاه نسبت به محیط آموزشی بر حسب وضعیت تأهل، تفاوت معنی داری وجود داشت ($p = ۰/۰۱۰$) (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۴: مقایسه میانگین ابعاد جو آموزشی بر حسب وضعیت تأهل از دیدگاه دانشجویان مورد بررسی

حیطه‌های جو آموزشی	وضعیت تأهل	میانگین \pm انحراف معیار	P
دیدگاه نسبت به یادگیری	مجرد	۲۵/۸ \pm ۷/۸	=۰/۰۸۹
	متأهل	۲۸/۲ \pm ۶/۹	
دیدگاه نسبت به اساتید	مجرد	۲۴/۵ \pm ۴/۹	=۰/۸۹۷
	متأهل	۲۴/۴ \pm ۵/۶	
برداشت از توانایی علمی خود	مجرد	۱۹/۳ \pm ۵/۳	=۰/۱۵۰
	متأهل	۲۰/۷ \pm ۵/۵	
دیدگاه نسبت به محیط آموزشی	مجرد	۲۷/۱ \pm ۷/۶	=۰/۰۱۰
	متأهل	۳۰/۶ \pm ۶/۴	
دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود	مجرد	۱۶/۴ \pm ۴/۴	=۰/۶۹۲
	متأهل	۱۶/۷ \pm ۴/۱	
جو آموزشی (کل)	مجرد	۱۱۳/۳ \pm ۲۳/۳	=۰/۰۷۵
	متأهل	۱۲۰/۸ \pm ۲۲/۳	

آزمون تی مستقل در میانگین نمره حیطه دیدگاه نسبت به محیط آموزشی بر حسب محل سکونت، تفاوت معنی داری را نشان داد ($p = ۰/۰۲۴$) (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۵: مقایسه میانگین ابعاد جو آموزشی بر حسب وضعیت خوابگاه از دیدگاه دانشجویان مورد بررسی

P	میانگین \pm انحراف معیار	وضعیت خوابگاه	ابعاد جو آموزشی
=۰/۷۱۷	۲۵/۸ \pm ۸/۸	خوابگاهی	دیدگاه نسبت به یادگیری
	۲۶/۲ \pm ۶/۸	غیر خوابگاهی	
=۰/۴۷۳	۲۴/۷ \pm ۵/۶	خوابگاهی	دیدگاه نسبت به اساتید
	۲۴/۳ \pm ۴/۵	غیر خوابگاهی	
=۰/۴۹۷	۱۹/۳ \pm ۵/۹	خوابگاهی	برداشت از توانایی علمی خود
	۱۹/۷ \pm ۴/۹	غیر خوابگاهی	
=۰/۰۲۴	۲۶/۴ \pm ۸/۳	خوابگاهی	دیدگاه نسبت به محیط آموزشی
	۲۸/۵ \pm ۶/۷	غیر خوابگاهی	
=۰/۱۵۳	۱۶/۰ \pm ۴/۷	خوابگاهی	دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود
	۱۶/۷ \pm ۴/۰	غیر خوابگاهی	
=۰/۲۶۴	۱۱۲/۵ \pm ۲۶/۸	خوابگاهی	جو آموزشی (کل)
	۱۱۵/۶ \pm ۱۹/۸	غیر خوابگاهی	

بر اساس آزمون واریانس یک طرفه، در حیطه دیدگاه نسبت به یادگیری بر حسب دانشکده محل تحصیل، تفاوت معنی داری نبود ($p > ۰/۰۵$) (جدول شماره ۶). وجود داشت ($p = ۰/۰۰۷$)؛ اما در سایر حیطه‌ها، تفاوت معنی دار نبود.

جدول شماره ۶: مقایسه میانگین ابعاد جو آموزشی بر حسب دانشکده محل تحصیل از دیدگاه دانشجویان مورد بررسی

P	میانگین \pm انحراف معیار	دانشکده	ابعاد جو آموزشی
=۰/۰۰۷	۲۶/۷ \pm ۷/۰	بهداشت	دیدگاه نسبت به یادگیری
	۲۳/۵ \pm ۸/۵	پزشکی	
	۲۷/۰ \pm ۶/۷	دندانپزشکی	
	۲۵/۹ \pm ۶/۰	پرستاری مامایی	
	۲۷/۸ \pm ۷/۶	پیراپزشکی	
=۰/۰۸۲	۲۴/۳ \pm ۵/۲	بهداشت	دیدگاه نسبت به اساتید
	۲۳/۸ \pm ۵/۴	پزشکی	
	۲۳/۵ \pm ۴/۹	دندانپزشکی	
	۲۳/۷ \pm ۴/۸	پرستاری مامایی	
	۲۵/۸ \pm ۴/۳	پیراپزشکی	
=۰/۱۱۴	۱۹/۱ \pm ۴/۸	بهداشت	برداشت از توانایی علمی خود
	۱۹/۱ \pm ۵/۴	پزشکی	
	۱۸/۷ \pm ۶/۴	دندانپزشکی	
	۱۸/۲ \pm ۵/۷	پرستاری مامایی	
	۲۰/۹ \pm ۵/۴	پیراپزشکی	
=۰/۲۲۶	۲۸/۳ \pm ۶/۴	بهداشت	دیدگاه نسبت به محیط آموزشی
	۲۶/۰ \pm ۱۰/۰	پزشکی	
	۲۷/۹ \pm ۶/۹	دندانپزشکی	
	۲۹/۳ \pm ۷/۳	پرستاری مامایی	
	۲۷/۹ \pm ۵/۸	پیراپزشکی	
=۰/۸۹۰	۱۶/۲ \pm ۴/۳	بهداشت	دیدگاه نسبت به وضعیت اجتماعی خود
	۱۶/۷ \pm ۵/۴	پزشکی	
	۱۷/۱ \pm ۳/۵	دندانپزشکی	
	۱۶/۲ \pm ۳/۶	پرستاری مامایی	
	۱۶/۲ \pm ۳/۴	پیراپزشکی	
p=۰/۱۳۷	۱۱۴/۸ \pm ۲۰/۹	بهداشت	جو آموزشی (کل)
	۱۰۹/۲ \pm ۲۸/۳	پزشکی	
	۱۱۴/۲ \pm ۲۲/۴	دندانپزشکی	
	۱۱۳/۵ \pm ۲۱/۶	پرستاری مامایی	
	۱۱۸/۸ \pm ۱۹/۹	پیراپزشکی	

Archive of SID

در پژوهش‌های دیگر خارجی؛ به‌طورمثال در استرالیا با استفاده از ابزار Dreem، نمره جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان ۱۳۷/۳، در انگلستان ۱۲۴/۲ و در بیمارستان آموزشی بیرمنگام ۱۳۹/۲ نمره به‌دست آمد (۱، ۱۸، ۱۹)، که در مقایسه با نتایج مطالعه حاضر، اندکی بیشتر بود. شاید دلیل تفاوت این نتایج را بتوان به سیستم‌های آموزشی متفاوت دانشگاه نسبت داد؛ به‌طوری‌که معمولاً جو آموزشی در سیستم‌های آموزشی دانشجو محور در مقایسه با سیستم‌های آموزشی سنتی نظیر دانشگاه‌های داخلی، بیشتر است. در مطالعه حاضر بیشترین امتیاز مربوط به دیدگاه دانشجویان نسبت به محیط آموزشی و کمترین امتیاز مربوط به دیدگاه دانشجویان نسبت به وضعیت اجتماعی خود بود. در یک مطالعه داخلی (سال ۱۳۸۸)، دیدگاه ۵۳ نفر از اساتید در مورد جو آموزشی بخش داخلی، کودکان، زنان و جراحی عمومی ۴ بیمارستان آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایران براساس پرسشنامه DREEM مورد ارزیابی قرار گرفت که از مجموع ۱۴۰ امتیاز، میانگین امتیازات کسب‌شده، ۱۱۶ (وضعیت بسیار مطلوب) گزارش شد و در هر سه حیطه شامل: جو و فضای آموزشی، اساتید و یادگیری، بیشترین میانگین امتیازات مربوط به بخش کودکان و کمترین آن مربوط به بخش داخلی بود؛ اما آزمون آماری تنها در مورد جو و فضای آموزشی، تفاوت معنی‌داری را بین بخش‌ها نشان داد. اختصاص کمترین امتیاز به حیطه جو آموزشی در بخش داخلی، احتمالاً ناشی از مشکل برقراری ارتباط درست میان استاد و فراگیرنده در این بخش و ایجاد یک محیط توأم با اضطراب بوده است (۵). در مطالعه‌ای دیگر که با هدف «بررسی محیط و جو آموزشی در دستیاران دندانپزشکی بابل» انجام شد کمترین امتیاز مربوط به حیطه شرایط اجتماعی بود که این یافته با نتایج مطالعه حاضر همخوانی داشت (۱۴). در مطالعه حیدری هنگامی (۱۵) و آقاملائی (۲۰) نیز همین نتیجه به دست آمد. به‌نظر می‌رسد عدم زیرساخت‌های مناسب برای فعالیت‌های گوناگون (نظیر فعالیت‌های ورزشی و تفریحی) در کنار محدودیت‌های ابزاری، از مهم‌ترین دلایل نامناسب بودن شرایط اجتماعی می‌باشد.

در این مطالعه جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان مذکر و مؤنث، تفاوت معنی‌داری داشت؛ به‌طوری‌که دانشجویان پسر از میانگین

آزمون تعقیبی دانکن درخصوص بُعد دیدگاه نسبت به یادگیری، نشان داد این میزان در دانشجویان دانشکده پزشکی به‌طور معنی‌داری کمتر از سایر دانشکده‌ها و در دانشکده پیراپزشکی به‌طور معنی‌داری بیش از سایرین بوده است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای سن با جو آموزشی، همبستگی معنی‌داری را نشان نداد ($r=-0/083$, $p=0/162$)، اما بین معدل با جو آموزشی، همبستگی مستقیم معنی‌داری وجود داشت ($r=0/307$, $p=0/022$).

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد حدود ۲۵٪ نمونه‌های جو آموزشی دانشگاه نامطلوب، حدود ۷۰٪ مطلوب و حدود ۵٪ بسیار مطلوب بوده‌اند و اغلب دانشجویان از وضعیت جو آموزشی رضایت دارند. در مطالعه Varma و همکاران، ۲۰۶ دانشجوی پزشکی سال آخر، به پرسشنامه تعدیل‌شده Dreem درخصوص تغییرات آموزشی پاسخ دادند که در نتیجه امتیاز کلی به‌دست آمده، ۱۳۹ از ۲۰۰ (معدل ۷۰٪) بود (۱). نتایج مطالعه‌ای در ترکیه نشان داد ۱/۳ دانشجویان، از وضعیت جو آموزشی خود رضایت داشته و جو و فضای آموزشی خود را مطلوب گزارش کرده‌اند (۱۱). در مطالعه حاضر، نمره جو آموزشی به‌دست آمده نشان داد وضعیت با مطالعات دیگر همخوانی دارد. در مطالعه فغانی نیز میانگین حاصله تقریباً با یافته‌های پژوهش حاضر همسو بود (۴). در بررسی جو آموزشی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان از دیدگاه ۲۰۰ دانشجوی پرستاری (با استفاده از پرسشنامه Dreem)، امتیاز کل ۱۱۴/۳ از ۲۰۰ به دست آمد که این یافته با نتایج مطالعه حاضر همخوانی داشت (۱۲). در مطالعات دیگر داخلی، وضعیت جو آموزشی شرایط مشابهی داشت؛ به‌عنوان‌مثال نتایج مطالعات نصیری در دانشگاه ایران (۱۳)، مطلب‌نژاد در دانشگاه علوم پزشکی بابل (۱۴)، حیدری هنگامی در دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان (۱۵)، مشکی در دانشگاه علوم پزشکی گناباد (۱۶) و مناقب در دانشگاه علوم پزشکی جهرم (۱۷) نشان دادند درصد قابل توجهی از نمونه‌های موردبررسی از محیط و جو آموزشی محل تحصیل خود رضایت داشته‌اند. براساس نتایج فوق، درک دانشجویان در این خصوص با توجه به شباهت‌های کلی دانشگاه‌ها (فارغ از امکانات و منابع) تقریباً یکسان بوده است.

Archive of SID

از محدودیت‌های مطالعه حاضر این بود که این مطالعه به صورت مقطعی انجام شد؛ بنابراین، روابط علیتی دقیقاً در آن مشخص نشد. همچنین داده‌ها براساس گزارش‌های دانشجویان به دست آمد که عاری از خطا نبود، و مورد فوق مهم‌ترین محدودیت در مطالعه حاضر بود. از نقاط قوت مطالعه حاضر نیز می‌توان به بررسی دیدگاه‌های دانشجویان از تمامی دانشکده‌ها و نمونه‌گیری به صورت تصادفی اشاره کرد

نتیجه‌گیری

براساس نتایج این مطالعه، از آنجایی که جو آموزشی قویاً بر رضایتمندی و موفقیت دانشجویان اثر می‌گذارد؛ از این رو تلاش برای دریافت بازخورد مستمر از دانشجویان درباره برداشت آنان از محیط‌های آموزشی مهم است. اگرچه تنها در ۰/۷٪ موارد جو آموزشی دانشگاه نامطلوب گزارش شد، اما با استفاده از الگوی Dreem می‌توان برای تغییرات آموزشی مناسب و بهینه کردن موقعیت آموزشی اقدام کرد. بهره‌گیری از نتایج این مطالعه برای برنامه‌ریزی راهبردی و کاربرد منابع، همچنین مقایسه دیدگاه فراگیران و اساتید در مطالعات آتی سودمند خواهد بود؛ لذا پیشنهاد می‌گردد ابزار بررسی جو آموزشی Dreem در کنار ابزار بررسی شکاف کیفیت خدمات آموزشی سروکوال توأم استفاده شود تا مدیران آموزشی جهت تبیین مشکلات موجود یاری شوند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند تا از دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه که تجربیات خود را در اختیار ما قرار دادند، قدردانی نمایند. این پروژه با حمایت مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی، تهران، ایران (با شماره طرح ۹۷۰۰۸۶) انجام شده است و دارای کد (به شماره IR.MUQ.REC.1396.8) در دانشگاه علوم پزشکی قم می‌باشد.

نمره جو آموزشی بالاتری برخوردار بودند و جو آموزشی را مطلوب‌تر درک کرده بودند.

در مطالعات دیگر مانند مطالعه فغانی (۴)، موسوی (۲۱) و نصیری (۱۳) نیز نتایج نشان داد نمره جو آموزشی در پسران بهتر بوده است که این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده اهمیت جنسیت در تعیین نیازهای آموزشی یا داشتن روحیه انتقادی بیشتر در جنس مؤنث باشد.

در مطالعه حاضر بین معدل دانشجویان با جو آموزشی، همبستگی مستقیم معنی‌داری وجود داشت؛ به طوری که با افزایش معدل و پیشرفت تحصیلی، درک دانشجویان از جو آموزشی، مطلوب‌تر بود. در این راستا، مطالعات دیگری در سوئد و کره جنوبی (۲۲، ۲۳) نیز به این نتایج دست یافتند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت میزان درک دانشجویان از محیط آموزشی بر رضایت علمی و نحوه یادگیری آن‌ها اثری مثبت دارد؛ به طوری که نتایج مطالعات دیگر نیز نشان می‌دهد بین جو آموزشی با فرسودگی تحصیلی، ارتباط معکوسی وجود دارد (۲۴).

در مطالعه حاضر، تفاوت معنی‌داری از نظر وضعیت تأهل و خوابگاه وجود نداشت که این نتیجه می‌تواند نشان‌دهنده عدم اهمیت وضعیت تأهل و یا خوابگاهی بودن و یا بیانگر جو و فضای آموزشی یکسان برای هر دو گروه (متأهل، مجرد، خوابگاهی و غیرخوابگاهی) باشد. اگرچه نمره جو آموزشی در دانشجویان دانشکده پزشکی، پایین‌تر و در دانشکده پیراپزشکی، دانشجویان جو آموزشی مطلوب‌تری داشتند، اما از لحاظ آماری تفاوت معنی‌داری در بین دانشکده‌ها وجود نداشت و به نظر می‌رسد شاید شرایط موجود در دانشگاه متناسب با بندهای دیدگاه دانشجویان نسبت به یادگیری، نسبت به اساتید، برداشت از توانایی علمی خود نسبت به محیط آموزشی و وضعیت اجتماعی خود باعث می‌گردد که درک آن‌ها از شرایط جو آموزشی تقریباً مشابه هم باشد؛ به همین دلیل تفاوتی بین دانشکده‌ها گزارش نشد. مطالعه مشکی در گناباد نیز نشان داد بین رشته‌های تحصیلی، تفاوتی در درک ایشان از جو آموزشی وجود ندارد (۱۶).

References:

1. Varma R, Tiyagi E, Gupta JK. Determining the quality of educational climate across multiple undergraduate teaching sites using the DREEM inventory. *BMC Med Educ* 2005;5(1):8. PubMed
2. Genn JM. AMEE medical education guide no. 23 (part 1): Curriculum, environment, climate, quality and change in medical education—a unifying perspective. *Med Teach* 2001;23(4):337-44. PubMed
3. Riquelme A, Oporto M, Oporto J, Mendez J, Viviani P, Salech F, et al. Measuring students' perceptions of the educational climate of the new curriculum at the pontificia universidad catolica de chile: Performance of the spanish translation of the dundee ready education environment measure (DREEM). *Educ Health (Abingdon)* 2009;22(1):112. PubMed
4. Sanagoo A, Faghani M, Joybari L, Mansorian A. Views of learners on learning environment based on the model DREEM in Golestan universit. *J Med Educ Dev* 2013;6(12):43-50. [Full Text in Persian] Link
5. Arabshahi SKS, Kohpayehzadeh J. University teachers' point of view about Educational environment in major clinical wards in educational hospitals of Iran university of medical sciences, based on modified dreem model. *Strides Dev Med Educ* 2009;6(1):29-33. [Full Text in Persian] Link
6. Barazandeh A, Atashpour H, Golparvar M. Investigating the relationship between training climate with perceived organizational performance dimensions in a private production factory. *Knowl Res Appl Psychol* 2012;13(49):56-64. [Full Text in Persian] Link
7. Hajhosseini F, Hosseini M, Baghestani A. Educational climate measurement tools in medical sciences universities: a review article. *Iran J Med Educ* 2015;15:427-37. [Full Text in Persian] Link
8. Mortaz Hejri S, Gandomkar R, Mirzazadeh A, Jalili M, Hasanzadeh G. Comparison of academic achievement and educational environment of basic sciences phase of MD program in Tehran University of Medical Sciences, before and after curricular reform. *Iran J Med Educ* 2015;15:366-76. [Full Text in Persian] Link
9. Sadeghi SS, Adli F. The relationship between higher-education milieu and entrepreneurship among students somayeh sadeghi. *Q Pazhouhesh-Nameye Tarbiati* 2010;5(22):73-90. [Full Text in Persian] Link
10. Naderi N, Rezaee gazki P. Comparison of Bandar Abbas medical school's educational environment before and after the implementing an integrated physiopathology curriculum: Students' Viewpoints. *Iran J Med Educ* 2014;13(10):851-9. [Full Text in Persian] Link
11. Tontus HO. Dreem; dreams of the educational environment as its effect on education result of 11 medical faculties of Turkey. *J exper clin med* 2010;27(3):104-8. Link
12. Hamid B, Faroukh A, Mohammadhosein B. Nursing students' perceptions of their educational environment based on DREEM model in an Iranian university. *Malays J Med Sci* 2013;20(4):56-63. PubMed
13. Nasiri F, Fatollahi S, Hanani S. Evaluation of difference between operating room men and women student's views about quality of educational environment in Iran university of science in the year 2016-2017. *Paramed Sci Military Health* 2017;12(3):29-34. [Full Text in Persian] Link
14. Motallebnejad M, Bayani AA, Khafri S, Gilchini F. Postgraduate dental students, perceptions of the educational environment in dental school, Babol university of medical sciences according to dreem model. *Biannual J Med Educ Deve Cent* 2014;2(2):14-21. [Full Text in Persian] Link
15. Heidari Hengami M, Naderi N, Nasery B. Assessment of the educational environment of major clinical wards in educational hospitals affiliated to Hormozgan university of medical sciences, Iran, from the perspective of medical students. *Strides Dev Med Educ* 2016;13(1):49-60. [Full Text in Persian] Link
16. Moshki M, Dehnoalian A, Shareinia M. Medical students' perceptions of learning environments in Gonabad university of medical science. *J Med Educ Dev* 2014;7(16):116-26. [Full Text in Persian] Link

Archive of SID

17. Rezaeian Jahromi F. Evaluation of the clinical training environment based on DREEM model from viewpoint of nursing students of Jahrom university of medical sciences in the year 2011. *J Educ Ethics Nurs* 2014;3(4):41-7. [Full Text in Persian] [Link](#)
18. Brown T, Williams B, Lynch M. The Australian dreem: Evaluating student perceptions of academic learning environments within eight health science courses. *Int J Med Educ* 2011;2(94):94-101. [Link](#)
19. Fidelma D, McAleer S, Roff S. Assessment of the undergraduate medical education environment in a large UK medical school. *Health Educ J* 2006, 65(2):149-58. [Link](#)
20. Aghamolaei T, Fazel I. Medical students' perceptions of the educational environment at an Iranian Medical Sciences University. *BMC Med Educ* 2010;10(1):87. [Link](#)
21. Moosavi M, Koohpayehzadeh J, Soltani Arabshahi SK, Bigdeli S, Hatami K. Assessment of educational environment at main clinical wards in teaching hospitals affiliated to Iran University of Medical Sciences: Stagers and Interns viewpoints based on modified DREEM. *Razi J Med Sci* 2015;21(129):58-67. [Full Text in Persian] [Link](#)
22. Edgren G, Haffling AC, Jakobsson U, McAleer S, Danielsen N. Comparing the educational environment (as measured by DREEM) at two different stages of curriculum reform. *Med Teach* 2010;32(6):e233-8. [PubMed](#)
23. Park KH, Park JH, Kim S, Rhee JA, Kim JH, Ahn YJ, et al. Students' perception of the educational environment of medical schools in Korea: findings from a nationwide survey. *Korean J Med Educ*. 2015;27(2):117-30. [PubMed](#)
24. Jakobsson U, Danielsen N, Edgren G. Psychometric Evaluation of the dundee ready educational environment measure: Swedish Version. *Med Teach* 2011;33:269-74. [PubMed](#)